

## ELEKTRON TA'LIM MUHITIDA O'QUV MOTIVATSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARINI TAHLIL ETISH

Ne'matov Mehruz Feruzovich

[nematovmehruz376@gmail.com](mailto:nematovmehruz376@gmail.com)

O'zbekiston Respublikasi Oliy Ta'lim, Fan va  
Innovatsiyalar Vazirligi Osiyo Xalqaro Universiteti  
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18494810>

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada elektron ta'lim muhitida o'quv motivatsiyasini shakllantirish masalalarining nazariy va metodik asoslari tahlil qilinadi. Raqamli ta'lim sharoitida motivatsiyaning mohiyati, uning turlari hamda o'quv jarayoniga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, elektron ta'lim vositalari orqali o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirishda samarali metod va yondashuvlar ko'rib chiqiladi.

**Kalit so'zlar:** elektron ta'lim, o'quv motivatsiyasi, raqamli ta'lim muhiti, o'quv jarayoni, pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar.

**Abstract.** This article analyzes the theoretical and methodological foundations of forming learning motivation in an electronic learning environment. The essence and types of motivation in digital education and their impact on the learning process are discussed. In addition, effective methods and approaches to increasing learners' motivation through e-learning tools are examined.

**Keywords:** e-learning, learning motivation, digital learning environment, educational process, pedagogical technologies, interactive methods

Bugungi kunda ta'lim tizimida yuz berayotgan raqamli transformatsiya jarayonlari elektron ta'lim muhitining keng joriy etilishi bilan tavsiflanadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi natijasida ta'lim shakllari, metodlari va vositalari tubdan o'zgarib, o'quv jarayonining mazmuni yangilanmoqda. Ushbu sharoitda o'quv motivatsiyasini shakllantirish va uni barqaror rivojlantirish masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Chunki elektron ta'lim muhitida o'quvchining mustaqil ta'lim olish faoliyati yetakchi o'ringa chiqadi.

O'quv motivatsiyasi shaxsning bilim olishga bo'lgan ichki ehtiyoji, maqsadi va faoliyatga bo'lgan munosabatini ifodalaydi. Ta'lim jarayonida motivatsiya o'quv faoliyatining harakatlantiruvchi kuchi sifatida namoyon bo'lib, bilimlarni o'zlashtirish darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. An'anaviy ta'lim sharoitida o'quv motivatsiyasi ko'pincha o'qituvchining nazorati, baholash tizimi va tashqi rag'batlar orqali ta'minlangan bo'lsa, elektron ta'lim muhitida ushbu jarayon murakkabroq tus oladi.

Elektron ta'lim muhitining o'ziga xos jihatlaridan biri – o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi bevosita muloqotning cheklanganligidir. Bu holat o'quvchining ta'lim jarayoniga bo'lgan qiziqishi va faolligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli elektron ta'limda motivatsiyani shakllantirish uchun maxsus pedagogik yondashuvlar va metodik vositalarni qo'llash zarur bo'ladi.

Nazariy jihatdan o'quv motivatsiyasi ichki va tashqi motivlarga ajratiladi. Ichki motivatsiya o'quvchining bilim olishga bo'lgan qiziqishi, o'zini rivojlantirish istagi va shaxsiy ehtiyojlaridan kelib chiqadi. Tashqi motivatsiya esa baho, rag'bat, ijtimoiy bosim yoki majburiyatlar orqali yuzaga keladi. Elektron ta'lim muhitida ichki motivatsiyani shakllantirish ustuvor ahamiyatga ega, chunki masofaviy ta'lim sharoitida o'quvchi ko'proq o'z-o'zini boshqarish va mustaqil qaror qabul qilishga tayanadi.

Elektron ta'lim muhitida motivatsiyani shakllantirishning nazariy asoslari pedagogika, psixologiya va axborot texnologiyalari fanlari bilan uzviy bog'liqdir. Psixologik nuqtai nazardan, o'quvchining individual xususiyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari va bilim darajasi hisobga olinishi lozim. Pedagogik jihatdan esa ta'lim mazmuni, metodlari va vositalari o'quvchini faol ishtirok etishga undashi kerak.

Metodik jihatdan elektron ta'lim muhitida o'quv motivatsiyasini oshirish uchun interaktiv va innovatsion usullardan keng foydalanish tavsiya etiladi. Onlayn muhokamalar, forumlar, virtual laboratoriyalar, videodarslar va multimedia materiallar o'quvchilarning ta'lim jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Ayniqsa, o'yin elementlarini o'z ichiga olgan gamifikatsiya texnologiyalari o'quvchilarni faol o'rganishga undovchi samarali vosita hisoblanadi.

Elektron ta'limda o'qituvchining roli ham sezilarli darajada o'zgaradi. O'qituvchi endilikda bilim manbai emas, balki ta'lim jarayonini tashkil etuvchi, yo'naltiruvchi va motivatsiya beruvchi maslahatchi sifatida faoliyat yuritadi. O'qituvchi tomonidan taqdim etiladigan aniq ko'rsatmalar, tushunarli topshiriqlar va tezkor fikr-mulohazalar o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirib, ularning motivatsiyasini mustahkamlaydi.

Shuningdek, elektron ta'lim muhitida baholash tizimining to'g'ri tashkil etilishi ham motivatsiyaga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shaffof va adolatli baholash, o'quvchining yutuqlarini e'tirof etish va rivojlanish dinamikasini ko'rsatib borish ta'limga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantiradi. Avtomatlashtirilgan baholash tizimlari o'quvchilarga o'z natijalarini mustaqil tahlil qilish imkonini beradi.

Elektron ta'lim muhitida texnik va metodik ta'minotning sifati ham muhim ahamiyatga ega. Qulay interfeys, foydalanish uchun oson platformalar, barqaror internet aloqasi o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi qiyinchiliklarini kamaytiradi. Texnik muammolar esa aksincha, o'quv motivatsiyasining pasayishiga olib kelishi mumkin.

Motivatsiyani shakllantirishda ijtimoiy omillar ham e'tibordan chetda qolmasligi kerak. Guruhda ishlash, hamkorlikdagi loyihalar, o'zaro fikr almashish o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshiradi va ta'lim jarayonini mazmunli qiladi. Elektron ta'lim muhitida bunday imkoniyatlarni yaratish o'quvchilarning jamoaga tegishlilik hissini kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, elektron ta'lim muhitida o'quv motivatsiyasini shakllantirish ko'p omilli va murakkab pedagogik jarayondir. Ushbu jarayonning nazariy va metodik asoslarini chuqur tahlil qilish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash orqali ta'lim sifatini oshirish mumkin. Elektron ta'lim sharoitida shakllangan barqaror o'quv motivatsiyasi o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish, o'z ustida ishlash va uzluksiz rivojlanish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

### **Adabiyotlar, References, Литературы:**

1. Bryantseva M. V. *Issledovanie motivatsii obuchayushchikhsya v tsifrovom mire*. Moskva: Rossiyskaya Akademiya Obrazovaniya, 2023.
2. Kononyxina O. V. *Motivatsiya studentov pri distantsionnom obuchenii*. Sankt-Peterburg: Izdatelstvo SPbGU, 2022.
3. Egorova E. V. *Osobennosti motivatsii studentov pokoleniya Z pri smeshannom obuchenii*. Ekaterinburg: Ural Federal Universiteti, 2023.
4. Dekkusheva A. U. *Diagnostika motivatsii v onlayn obuchenii*. Moskva: Mir nauki, 2021.

5. Karimov B. R. *Raqamli ta'lim texnologiyalari va o'quv motivatsiyasini shakllantirish*. Toshkent: TDPU nashriyoti, 2024.
6. Abdullayeva D. A. *Pedagogik innovatsiyalar va o'quv faoliyatini rag'batlantirishning zamonaviy metodlari*. Toshkent: Fan va texnologiya, 2023.
7. Nurmatova G. S. *Elektron ta'lim tizimida interaktiv o'qitish usullari va ularning samaradorligi*. Toshkent: Oliy ta'lim ilmiy jurnali, 2022.
8. Deci E. L., Ryan R. M. *Self-Determination Theory and Motivation in Digital Learning*. New York: Routledge, 2020.
9. Keller J. M. *Motivational Design for Learning and Performance: The ARCS Model Approach*. New York: Springer, 2016.